

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

SOYPHET HOUNGDOUANGCHANH

CÁC TỪ CÓ TỪ TỔ CHỈ MÀU SẮC
TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH VỚI TIẾNG LÀO)

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN, NĂM 2020

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

SOYPHET HOUNGDOUANGCHANH

**CÁC TỪ CÓ TỪ TỔ CHỈ MÀU SẮC
TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH VỚI TIẾNG LÀO)**

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã ngành: 8.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PSG.TS. Nguyễn Thị Nhung

THÁI NGUYÊN, NĂM 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 12 năm 2020

Tác giả

Soyphet HOUNGDOUANGCHANH

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo và bạn bè đồng nghiệp.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đối với PSG.TS. Nguyễn Thị Nhung, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng các thầy cô giáo ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã tận tình giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn những người thân trong gia đình, bạn hữu, đồng nghiệp đã động viên, khích lệ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 12 năm 2020

Tác giả

Soyphet HOUNGDOUANGCHANH

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	vi
DANH MỤC CÁC HÌNH, SƠ ĐỒ	vii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, phạm vi khảo sát	2
4. Phương pháp nghiên cứu.....	3
5. Đóng góp mới của luận văn	3
6. Cấu trúc của luận văn.....	3
Chương 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ	
LUẬN CỦA ĐỀ TÀI	4
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu	4
1.1.1. Tình hình nghiên cứu về tính từ trong tiếng Việt.....	4
1.1.2. Tình hình nghiên cứu về từ có ý nghĩa chỉ màu sắc trong tiếng Việt	5
1.1.3. Tình hình nghiên cứu tính từ hay từ có ý nghĩa chỉ màu sắc tiếng Việt trong quan hệ đối chiếu	6
1.2. Một số khái niệm ngôn ngữ học liên quan đến đề tài	7
1.2.1. Khái quát về từ tiếng Việt	7
1.2.2. Một số từ loại thực từ trong tiếng Việt	9
1.2.3. Cấu tạo của từ tiếng Việt.....	12
1.2.4. Ngữ nghĩa của từ tiếng Việt	16
1.2.5. Từ vay mượn trong tiếng Việt.....	22
1.2.6. Quan niệm về từ có từ tố chỉ màu sắc và từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt.....	23
1.2.7. Vài nét về tiếng Lào và từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	24
1.3. Vấn đề nghiên cứu, đối chiếu từ giữa các ngôn ngữ.....	29
1.4. Tiểu kết chương 1	31

Chương 2. ĐẶC ĐIỂM VỀ SỐ LƯỢNG, CẤU TẠO, TỪ LOẠI, NGUỒN GỐC CỦA CÁC TỪ CÓ TỪ TỔ CHỈ MÀU SẮC TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH VỚI TIẾNG LÀO)	33
2.1. Đặc điểm về số lượng của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào)	33
2.2. Đặc điểm cấu tạo của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	33
2.2.1. Đặc điểm cấu tạo của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt	33
2.2.2. So sánh các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về mặt cấu tạo	39
2.3. Đặc điểm từ loại của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	48
2.3.1. Đặc điểm từ loại của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt	48
2.3.2. So sánh các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về mặt từ loại.....	54
2.4. Đặc điểm nguồn gốc của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	61
2.4.1. Đặc điểm nguồn gốc các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt	61
2.4.2. So sánh các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về mặt nguồn gốc	63
2.5. Tiểu kết chương 2	66
Chương 3. ĐẶC ĐIỂM NGŨ NGHĨA CỦA CÁC TỪ CÓ TỪ TỔ CHỈ MÀU SẮC TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH VỚI TIẾNG LÀO)	67
3.1. Phân chia các nhóm từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt theo tiêu chí ngữ nghĩa (có so sánh với tiếng Lào).....	67
3.1.1. Các nhóm từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt xét theo tiêu chí ngữ nghĩa.....	67
3.1.2. So sánh các nhóm từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về ngữ nghĩa	74

3.2. Phép so sánh và thành phần đánh giá trong nghĩa của các tính từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	82
3.2.1. Phép so sánh trong nghĩa của các tính từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	82
3.2.2. Thành phần đánh giá trong nghĩa của các tính từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Lào).....	86
3.3. Các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và hiện tượng chuyển nghĩa (có so sánh với tiếng Lào).....	90
3.3.1. Các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt được tạo ra nhờ phương thức hoán dụ.....	90
3.3.2. Các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt được tạo ra nhờ phương thức ẩn dụ.....	91
3.3.3. Đối chiếu phép chuyển nghĩa của các từ có từ tổ chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào.....	92
3.4. Tiểu kết chương 3	93
KẾT LUẬN	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO	98

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1:	Từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt xét về số lượng và cấu tạo	33
Bảng 2.2:	Liệt kê 29 từ đơn có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	34
Bảng 2.3:	Liệt kê 24 từ láy có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	34
Bảng 2.4:	Liệt kê 203 từ ghép có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	35
Bảng 2.5:	Từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào xét về cấu tạo	39
Bảng 2.6:	Liệt kê 18 từ đơn có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	40
Bảng 2.7:	Liệt kê 21 từ láy có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	40
Bảng 2.8:	Liệt kê 156 từ ghép có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	41
Bảng 2.9:	Từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt xét về từ loại	48
Bảng 2.10:	Liệt kê 179 tính từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	48
Bảng 2.11:	Liệt kê 70 danh từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	51
Bảng 2.12:	Liệt kê 7 động từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt	53
Bảng 2.13:	Các từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào xét về từ loại	54
Bảng 2.14:	Liệt kê 146 tính từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	54
Bảng 2.15:	Liệt kê 46 danh từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	57
Bảng 2.16:	Liệt kê 3 động từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào	58
Bảng 2.17:	Từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt xét về nguồn gốc	61
Bảng 2.18:	Liệt kê 51 từ có từ tố Hán Việt chỉ màu sắc	61
Bảng 2.19:	Từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Lào xét về nguồn gốc	63
Bảng 2.20:	Liệt kê 21 từ Lào - Thái có từ tố chỉ màu sắc	64
Bảng 3.1:	Các nhóm từ có từ tố chỉ màu trong tiếng Việt xét về ngữ nghĩa	67
Bảng 3.2:	Liệt kê 196 từ có từ tố chỉ màu cơ bản trong tiếng Việt (nhóm 1)	67
Bảng 3.3:	Liệt kê 21 từ có từ tố chỉ màu chuyển tiếp trong tiếng Việt (nhóm 2)	71
Bảng 3.4:	Liệt kê 39 từ có từ tố chỉ màu phái sinh trong tiếng Việt (nhóm 3)	72
Bảng 3.5:	Các nhóm từ có từ tố chỉ màu trong tiếng Lào xét về ngữ nghĩa	74
Bảng 3.6:	Liệt kê 130 từ có từ tố chỉ màu cơ bản (nhóm a)	75
Bảng 3.7:	Liệt kê 16 từ có từ tố chỉ màu chuyển tiếp (nhóm b)	77
Bảng 3.8:	Liệt kê 49 từ có từ tố chỉ màu phái sinh (nhóm c)	77

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1:	Biểu đồ đối chiếu kiểu cấu tạo của từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào	44
Hình 2.2:	Biểu đồ đối chiếu các dạng cấu tạo của từ lấy có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào.....	44
Hình 2.3:	Biểu đồ đối chiếu các dạng cấu tạo của từ ghép có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào.....	45
Hình 2.4:	Biểu đồ đối chiếu từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về mặt từ loại	58
Hình 2.5:	Biểu đồ đối chiếu cấu tạo của tính từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào	59
Hình 2.6:	Biểu đồ đối chiếu từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt và tiếng Lào về mặt nguồn gốc.....	65
Hình 3.1:	Biểu đồ đối chiếu các nhóm từ có từ tố chỉ màu sắc xét theo tiêu chí ngữ nghĩa trong tiếng Việt và tiếng Lào	79

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Ngôn ngữ có vai trò vô cùng quan trọng đối với loài người. Nó không chỉ là phương tiện giao tiếp mà còn là một thành tố của văn hóa mang nhiều nét đặc trưng của một quốc gia, dân tộc. Từ là đơn vị cơ bản của mỗi ngôn ngữ. Đó là đơn vị nhỏ nhất có thể làm tên gọi của sự vật, hoạt động, trạng thái, tính chất ... , có cấu tạo ổn định, dùng để cấu thành nên các đơn vị giao tiếp.

1.2. Màu sắc là một cảm giác mà phát sinh sau khi não bộ của con người được tiếp nhận một số thông tin. Thông tin này, do đó đi trực tiếp vào ý thức con người. Màu sắc có thể gây ra những cảm xúc mãnh liệt, vui, buồn hay lo lắng cũng như tạo ra cảm giác khó chịu, mệt mỏi hoặc kích thích các giác quan. Điều thú vị là những người thuộc các chủng tộc và các nền văn hóa khác nhau có cảm giác khá giống nhau trong những nhận thức này.

Các cuộc nghiên cứu cho thấy hầu hết màu sắc có sự liên tưởng theo hướng tích cực nhiều hơn theo hướng tiêu cực; thậm chí khi nó có hướng liên tưởng tiêu cực thì cũng chỉ được sử dụng trong những ngữ cảnh đặc biệt. Vì vậy, màu sắc là một trong những biểu tượng mang tính phổ quát, không chỉ ở phương diện địa lý mà còn ở mọi khía cạnh nhận thức: vũ trụ, tâm lý, tôn giáo, ngôn ngữ.

Quá trình nhận biết màu sắc bắt đầu từ phần não bên phải và truyền sang bên trái thông qua sự tiến triển của ngôn ngữ. Những nhận thức về màu sắc của mỗi dân tộc được thể hiện ra ở hệ thống từ ngữ trong ngôn ngữ của dân tộc ấy.

1.3. Nghiên cứu, so sánh từ có từ tố chỉ màu sắc giữa hai dân tộc Việt- Lào có thể giúp phát hiện những điểm thống nhất và khác biệt và tư duy, văn hóa, về cách sử dụng ngôn ngữ giữa hai cộng đồng. Những hiểu biết này có thể góp phần tăng cường sự giao lưu ngôn ngữ, trao đổi văn hóa, giúp vun đắp thêm tình cảm keo sơn, gắn bó giữa hai dân tộc anh em.

Đó là những lí do chính để chúng tôi lựa chọn đề tài nghiên cứu là *Các từ có từ tố chỉ màu sắc trong tiếng Việt (có so sánh trong tiếng Lào)*. Hi vọng, công trình sẽ góp phần giúp hiểu sâu hơn về từ trong tiếng Việt, tiếng Lào cũng như tư duy, văn hóa, của hai dân tộc Việt Nam-Lào.